

МЕХАНІЗМИ І ЗАХОДИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

Проаналізовано основні державні заходи щодо активної соціалізації підростаючого покоління в галузі реалізації державної молодіжної політики. Розглянуто основні теорії сучасних науковців щодо соціалізації молоді та особливості сучасного становища молоді, які полягають у тому, що вона виступає перш за все як суб'єкт суспільного життя, що знаходиться у процесі свого становлення.

Ключові слова: соціалізація, державна молодіжна політика, соціологія молоді.

This article analyzes the main State measures for active socialization of young worship in the implementation of state youth policy. The basic theory of modern scholars on youth socialization and features of the current situation of young people who are in that it acts primarily as a subject of social life, which is in the making.

Key words: socialization, state youth policy, sociology of youth.

Сучасна ситуація в державі й суспільстві вимагає негайних заходів, спрямованих на формування стратегії соціально-економічного, політичного й культурного розвитку України, що припускає послідовну реалізацію заходів довгострокового характеру, спрямованих на подальше вдосконалення держави, підвищення рівня життя його населення. Досвід останніх десятиліть переконливо доводить, що політичних і економічних успіхів досягають саме ті держави, які приділяють посилену увагу молоді; що стійкий розвиток демонструють саме ті суспільства, які переглянули традиційні погляди на систему взаємин між поколіннями і на їх значення для політичного й соціально-економічного розвитку. Саме тому в новому тисячолітті стратегічні переваги будуть у тих держав і суспільств, які навчатися ефективно використовувати людський потенціал і, у першу чергу, той інноваційний потенціал розвитку, носієм якого є молодь.

Проблемам реалізації державної молодіжної політики, її соціальному, правовому, управлінському аспекту присвячена значна кількість наукових праць вітчизняних і зарубіжних учених. Зокрема дані проблеми розглядали В. Бабінцев [1], А. Бабінцев [2], Л. Кривачук [3] та ін. Ці дослідження є значним внеском у теорію, методологію та практику реалізації державної молодіжної політики в Україні.

Метою статті є аналіз механізмів і державних заходів соціалізації підростаючого покоління та реалізації молодіжної політики.

Розвиток демократичної держави із сучасною соціально спрямованою економікою буде ефективним соціально лише за активної участі молоді. Творчий потенціал і соціальний ресурс молоді є одними із найважливіших складових модернізації суспільства. В умовах нових світових впливів назріла гостра необхідність посиленої уваги до молоді з боку держави, розробки системного, ретельно вивіреного, науково обгрунтованого і довгострокового плану дій, результати якого стануть відчутні у близькій перспективі. При визначенні загальнонаціональних пріоритетів мають бути враховані інтереси молоді: вона повинна стати активним учасником вирішення завдань, що стоять перед державою і суспільством [1, с. 63].

Державна молодіжна політика повинна розроблятися і реалізовуватися з урахуванням інтересів як самої молоді, так і суспільства, в контексті економічного, історичного, національного та культурного розвитку України, а в центрі такої політики повинна бути молода людина незалежно від її походження, національності, віросповідання тощо.

Особливого значення набуває той факт, що молодіжна політика повинна реалізовуватися, передусім, за рахунок ініціативи і діяльності самого молодого покоління, оскільки це стосується як власних, так і суспільних інтересів молоді. Державна молодіжна політика, зазвичай, здійснюється за трьома основними напрямками: соціально-економічним, політичним та освітньо-культурним.

Перший має охоплювати основні сфери життєдіяльності молоді людини – навчання, професійна освіта і праця, побут, дозвілля, тобто все, що сприяє соціалізації особистості. Що до другого, то він пов'язаний з формуванням громадянської позиції, активності молодих людей, їх ціннісних орієнтацій, стійких норм моралі. За таких обставин можна стверджувати, що державна молодіжна політика спрямована, з одного боку, на відтворення робочої сили, робочих рук, а з іншого – на громадянську соціалізацію особи [3, с. 450].

У третьому тисячолітті, за прогнозами сучасних учених, прогрес людства буде визначати соціальна активність особистостей. У минулому склалися певні диспропорції і у тематиці наукових досліджень молоді: найбільша частка належала працям про її комуністичне виховання. Сам же процес виховання традиційно розглядався як односкерований – на юнацтво і молодь взагалі; однобічно орієнтований – згори донизу, без врахування механізму зворотнього впливу і взаємодії; одноманітний – за консервативністю форм, методів і заходів; маючий одну мету – підготовку належної зміни будівників комунізму.

Спрощено трактувався і процес соціалізації молоді – переважно як однобічне засвоєння досвіду, ідей, орієнтацій старшого покоління і суспільства в цілому; молодь тут виступала пасивним продуктом соціалізації, а не активною творчою силою соціального оновлення. У концепціях західних науковців Ж. Піаже та Р. Мертона соціалізація і навіть соціальна адаптація розуміються, навпаки, як двобічні процеси і результат зустрічної активності суб'єкта та соціального середовища. Але такі погляди свідомо чи позасвідомо нехтувалися в радянські

часи; вважалось, що молодь здатна лише на відтворення існуючих суспільних відносин, а не на творчість та новації. Тому не дивно, що соціологи тих часів, а подекуди й сучасні, виступали переважно у ролі фіксаторів різного роду молодіжних проблем і процесів, пояснених однобічно; прогностична ж функція їх досліджень була розвинута вкрай недостатньо [6].

Людина, яка з дитинства не мала досвіду активної громадської поведінки, досвіду з прояву соціальної ініціативи, не зможе і в зрілому віці вирішувати ключові проблеми суспільства. Тому важливим є те, щоб державна політика щодо молоді в Україні забезпечувала реалізацію заходів, спрямованих на формування суспільно активної особистості, здатної вирішувати завдання з державотворення та гідно протистояти всім викликам і загрозам, які можуть спричинитися наслідками соціально-економічної ситуації у світовому товаристві та в Україні зокрема.

Соціологія молоді виступає також важливою складовою державної молодіжної політики. Водночас молодіжна політика тої чи іншої держави сама повинна бути компонентом загальної цілісної концепції розвитку цього суспільства. Специфіка сучасних державотворчих процесів в Україні є такою, що ця цілісна концепція лише виробляється. Натомість сьогодні основні законодавчі акти і документи державної молодіжної політики в Україні уже прийняті, і це створює певні труднощі в реалізації молодіжної політики в умовах, коли пріоритети держави ще не визначені або, як зараз, чільне місце серед них посідає розвиток економіки.

Отже, існує прямий і безпосередній зв'язок між станом суспільства та його ставленням до молоді. Нехтування цим принципом, гіркий досвід минулого мають послужити пересторогою для сучасних політичних діячів та урядовців. Молодь пр:– це майбутнє країни, і щоб належним чином забезпечити це майбутнє, держава повинна виробити реалістичну, збалансовану, виважену політику стосовно молодого покоління [4, с. 25].

Щодо наповнення молодіжної політики – то вона є, за визначенням І. Ільїнського, по-перше, системою ідей, теоретичних положень про місце і роль молодого покоління в суспільстві; по-друге, практичною діяльністю держави, громадських організацій та інших соціальних інститутів по реалізації цих положень, ідей і принципів з метою формування й розвитку молоді. Іншими словами, державна молодіжна політика як система певних заходів щодо сприяння соціальному становленню і розвитку молоді, повинна базуватись на глибокому, об'єктивному аналізі реального стану молоді, здійснюваному різними науками. Соціологія молоді в системі цих наук займає провідне місце. Воно зумовлене насамперед тим, що саме соціологія молоді досліджує процеси соціалізації молодого покоління, його входження в доросле життя в умовах, які блискавично змінюються, тобто має пріоритетне значення в суспільному, практично-політичному плані, даючи вихідні дані для соціальної політики, держави, яка забезпечує вирішення проблем молоді з обов'язковим врахуванням її інтересів, потреб і здібностей.

Раніше вважалося, що молодь виступає переважно об'єктом державної молодіжної політики, об'єктом соціального впливу. На жаль, і нині мало що змінилося; різниця хіба що в тому, що передбачається впливати не на саму молодь, а на умови її соціалізації в різних сферах її життєдіяльності, підтримувати її гарантіями, привілеями та пожертвами. З цим важко погодитись, бо, по-перше, ці гарантії, привілеї та пільги державою лише проголошуються на рівні державного закону, але не існує виробленого механізму реалізації цих намірів і положень, втілення їх у життя. По-друге, те основне, що об'єднує молодь у певну соціально-демографічну спільноту та вирізняє її з поміж інших спільнот, – це її специфічні інтереси. Тому реалізація молодіжної політики повинна передбачати пошук оптимальних шляхів подолання протиріч між інтересами держави і підростаючого покоління. Ігнорування інтересів молоді чи маніпуляція її свідомістю призводили до низької ефективності молодіжної політики, яка часто не досягала своєї мети і перетворювалась на фарс.

Особливості сучасного становища молоді полягають у тому, що вона виступає перш за все як суб'єкт суспільного життя, який знаходиться разом з тим у процесі свого становлення. Звідси в державній молодіжній політиці в якості рівноправних суб'єктів повинні виступати як молодь, так і суспільство. Значна частина публікацій в українській науковій літературі з питань соціалізації присвячена політичним аспектам соціалізації молоді. У своєму дослідженні Р. Сторожук зазначає, що соціалізація особистості відбувається під впливом низки факторів, які умовно можна поділити на три групи:

- 1) макрофактори (світове співтовариство; держава та її органи; органи місцевого самоврядування; суспільство та його елементи; ЗМІ);
- 2) мезофактори (етнокультурні умови, тип помешкання, місце та умови проживання, традиційні умови розвитку людини);
- 3) мікрофактори (сім'я; заклади освіти; позашкільне середовище; товариство однолітків, різні громадські та релігійні об'єднання тощо).

Усі ці фактори на кожну конкретну людину впливають по-різному. Динаміка їх розвитку і впливу залежить від рівня розвитку суспільства, науки й техніки та індивідуальних якостей особистості.

Ю. Гажієнко обгрунтовує, що в процесі соціалізації молоді важлива роль належить соціальним інститутам, до яких відносять сім'ю, школу, ЗМІ, громадські об'єднання та організації, політичні партії, державні органи, установи.

У деяких дослідженнях розглядається така форма соціальної активності, що також сприяє процесу соціалізації молоді, як інноваційна активність. М. Яковенко на основі запропонованого концептуального підходу до дослідження інноваційної активності студентської молоді розробила систему заходів з розвитку в умовах оновлення вищої школи України. Під інноваційною активністю дослідник розуміє такий прояв соціальної активності, у процесі якого індивід виявляє особистісну творчість і сприяє перетворенню соціальних відносин, умов власного життя тощо. Прояв інноваційної активності є можливим як у різних соціальних середовищах,

так і в різних аспектах людської життєдіяльності і може виражатися як у соціально-позитивних, так і соціально-негативних формах [5, с. 45].

На думку О. Бойка, включення молоді в активне суспільного життя має два взаємопов'язані аспекти – соціалізація молоді й оновлення суспільства. Включаючи молодь у систему існуючих суспільних відносин, суспільство змінюється й само: процес соціалізації переростає в процес оновлення суспільства. У свою чергу, змінюючи суспільство, молодь змінюється й сама, стає активною часткою суспільства, включається в суспільний механізм. Але високо оцінюючи роль молоді як суб'єкта соціальної дійсності, не слід впадати в крайнощі й пускати процес її соціалізації на самоплив. Умовою успішної соціалізації є зміна поведінки особи відповідно до потреб суспільства та згідно з бажанням самого індивіда. Будь-яке суспільство завжди буде прагнути виховати таку особу, яка б підтримувала ті суспільно-політичні процеси, які в ньому розвиваються.

Таким чином, процеси соціалізації молоді і трансформації суспільства повинні розглядатися у взаємодії. Соціалізація – це процес взаємодії індивіда і соціального середовища, основним змістом якого є передача й освоєння соціального досвіду, становлення суспільної людини, і, як результат, відтворення самого суспільства. Завдання процесу соціалізації молоді полягають в тому, щоб допомогти дітям і молоді зорієнтуватися в сучасних соціальних явищах, оволодіти досвідом старших поколінь, зрозуміти своє покликання, визначити місце в суспільстві. Ці процеси відображають не пасивну адаптацію молоді людини, а розвиток її творчого самоствердження в суспільстві.

Література:

1. *Бабинцев В. П.* Государственная молодежная политика / В. П. Бабинцев // *Современные проблемы науки и образования.* – 2009. – № 1. – С. 63–64.
2. *Карнаух А.* Молодіжна політика: проблеми та перспектива / А. Карнаух // *Віче.* – 2007. – № 18. – С. 47.
3. *Кривачук Л. Ф.* Основні принципи діяльності інститутів виконавчої влади у сфері державної молодіжної політики в Україні / Л. Ф. Кривачук // *Ефективність державного управління в контексті глобалізації та євро інтеграції : матеріали науково-практ. конф., Київ. Т. 2. / відп. ред. В. І. Луговий, В. М. Князев.* – К. : НАДУ, 2003. – С. 450–451.
4. *Масюк О.* Міфологеми соціального партнерства / О. Масюк // *Політичний менеджмент* – 2008. – № 2 (29). – С. 24–26.
5. *Молодь України у дзеркалі соціології* / [заг. ред. О. Балакіревої, О. Яременка]. – К. : УІСД, 2001. – 210 с.
6. *Шевцова Ю. М.* Методологічний аналіз шляхів оптимізації механізмів залучення молоді до державного управління в Україні [Електронний ресурс] / Ю. М. Шевцова // *Державне управління: теорія та практика* – К. : НАДУ, 2007. – № 1 (5). – Режим доступу : [http:// www.nbuv.gov.ua/e-journals/Dutp/2007-1](http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Dutp/2007-1).

Надійшла до редколегії 16.01.2014 р.